

Valtuustoaloite lasten kotihoidontuen kuntalisän maksamisesta

Kaupunginvaltuusto 13.02.2023 § 17

”Ylöjärvi on kasvukunta. Tämä tarkoittaa, että päivähoitopaikkoja tarvitaan vuosittain lisää. Jo tällä hetkellä Ylöjärvellä on haasteita saada järjestettyä hoitopaikka kaikille sitä tarvitseville. Uusien päiväkotien rakentaminen ei tapahdu hetkessä ja ne ovat myös kalliita investointeja. Pelkällä ostopalvelullakaan tilannetta ei ratkaista. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksut ovat laskeneet viime vuosina ja tämä on saattanut myös vaikuttaa varhaiskasvatuksen lisääntyneeseen kysyntään.

Perheillä on oikeus Kelan maksamaan kotihoidontukeen, jos alle 3-vuotiaalla lapsella ei ole kunnallista varhaiskasvatuspaikkaa. Hoitaja voi olla lapsen vanhempi tai lapsesta huolehtiva muu henkilö tai palkattu hoitaja. Kelan maksama hoitoraha on kuitenkin melko pieni ja se ei yksin riitä tarjoamaan kotihoidon mahdollisuutta monelle perheelle. Osa kunnista maksaa ns. kuntalisää tukeakseen lasten kotihoitoa. Esimerkkeinä hiljattain kuntalisän käyttöön ottaneista kunnista mainittakoon Lempäälä sekä Valkeakoski, jotka ovat ottaneet kuntalisän käyttöön pilottiluonteisesti määräaikaisena. Kuntalisä maksettaisiin Kelan kautta hoitorahan maksun yhteydessä.

Kuntalisän käyttönotolla voitaisiin mahdollistaa pienten lasten kotihoito useammalle perheelle ja näin lyhentää varhaiskasvatuspaikkojen jonotilannetta sekä helpottaa varhaiskasvatuksen tilatarvetta. Lisän käyttöönotto voisi tuoda helpotusta myös varhaiskasvatuksen työntekijöiden rekrytointihaasteisiin. Ylöjärvi-lisä toimisi myös mainetekijänä korostamaan Ylöjärven lapsiperheystävällisyyttä ja lisäisi näin kaupungin vetovoimaa. Kuntalisän suuruus voitaisiin määrittää kustannusneutraaliksi.

Keskustan valtuusroryhmä esittää, että Ylöjärvellä tehdään suuntaa-antava laskelma Ylöjärvi-lisän vaikutuksista kaupungin talouteen esimerkiksi tasoilla 300 e/kk sekä vaihtoehtoisesti 400 e/kk alle 3-vuotiaasta siihen oikeutetusta lapsesta ja mahdollisesti kotona hoidettavista alle kouluikäisistä sisaruksesta/sisaruksista 100 euron tukitasolla. Laskelmassa tulee huomioida myös mahdolliset säästöt palkkaus ym. kustannuksissa sekä tilojen rakentamis- ja vuokratkustannuksissa kotihoidon yleistyessä. Tarkempaa toteutusmallia Ylöjärven omalle kokeilulle voisi hakea esimerkiksi Lempäälän ja Valkeakosken kokeiluista. Keskustan valtuustoryhmän aloitteen tavoite on ottaa Ylöjärvellä kotihoidontuen kuntalisä käyttöön kokeiluluonteisesti 1-2 vuoden määräajaksi alkaen jo vuonna 2023.

Keskustan valtuustoryhmä ym.”

Päätös Kaupunginvaltuusto päätti lähettää em. valtuustoaloitteen kaupunginhallituksen valmisteltavaksi.

Kaupunginhallitus 20.03.2023 § 105

Esittelijä Kaupunginjohtaja

Päätösehdotus Kaupunginhallitus päättää lähettää valtuustoaloitteen kasvatus- ja opetuslautakunnalle lausuntoa varten.

Päätös Hyväksyttiin.

Kasvatus- ja opetuslautakunta 20.06.2023 § 85

Valmistelija Varhaiskasvatuksen johtaja Kirsi Lahtinen

Valtuustoaloitteessa esitetään, että tehdään suuntaa-antava laskelma Ylöjärvisen vaikutuksista kaupungin talouteen esimerkiksi tasoilla 300 e/kk sekä vaihtoehtoisesti 400 e/kk alle 3-vuotiaasta siihen oikeutetusta lapsesta ja mahdollisesti kotona hoidettavista alle kouluikäisistä sisaruksesta/sisaruksista 100 euron tukitasolla.

Laskelmassa tulee huomioida myös mahdolliset säästöt palkkaus ym. kustannuksissa sekä tilojen rakentamis- ja vuokratkustannuksissa kotihoidon yleistyessä. Tarkempaa toteutusmallia Ylöjärven omalle kokeilulle voisi hakea esimerkiksi Lempäälän ja Valkeakosken kokeiluista.

Keskustan valtuustoryhmän aloitteen tavoite on ottaa Ylöjärvellä kotihoidontuen kuntalaisä käyttöön kokeiluluonteisesti 1-2 vuoden määräajaksi alkaen jo vuonna 2023.

Kotihoidon tuesta ja yksityisen hoidon tuesta on säädetty laissa 1996/1128. Lain 3 §:n mukaan kotihoidon tuen saamisen edellytyksenä on, että lapsella ei ole varhaiskasvatuspaikkaa. Kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen hakeminen ja maksaminen huoltajille tapahtuu Kansaneläkelaitoksen (KELA) kautta, mutta kustannukset menevät varhaiskasvatuksen tulosalueelta.

Perheillä on oikeus saada lakisääteistä kotihoidontukea yhdestä alle 3-vuotiaasta lapsesta 377,68 € kuukaudessa, muista alle 3-vuotiaista sisaruksista 113,07 € kuukaudessa ja yli 3-vuotiaista, alle kouluikäisistä sisaruksista 72,66 € kuukaudessa.

Tämä perusosa on niin sanottu hoitoraha ja se on kaikille samansuuruinen. Lisäksi perheillä on mahdollisuus saada kotihoidon tuen hoitolisää, jonka suuruuteen vaikuttaa perheen koko ja bruttotulot. Hoitolisä on enintään 202,12 € kuukaudessa.

Lainsäädännössä painotetaan lasten oikeutta varhaiskasvatukseen. Myös useat valtakunnalliset ja kansainväliset tutkimukset osoittavat alle kouluikäisten lasten hyötyvän varhaiskasvatuksesta.

Kunnan on järjestettävä laissa säädettyä varhaiskasvatusta siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää ja pyrittävä järjestämään varhaiskasvatusta lähellä palvelun käyttäjiä ottaen huomioon asutuksen sijainti sekä liikenneyhteydet.

Kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta lapselle, jonka kotikuntalaisia [\(201/1994\)](#) tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on.

Ylöjärveläiset perheet voivat valita tällä hetkellä kotihoidon sekä kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen välillä.

Ylöjärvellä kunnallisia varhaiskasvatustaluita järjestetään päiväkotit, perhepäivähoito ja avoimena varhaiskasvatustoimintana. Palveluseteli päiväkoteja on neljä. Yksityishoidon tuella ja kuntalisällä toimii kaksi ryhmäperhepäiväkotia sekä 5 yksityistä perhepäivähoitajaa.

Kotihoidontuella perhe voi hoitaa lasta itse tai vanhemmat käydä työssä ja hoidattaa lapsi esim. sukulaisten avulla.

Yksityisen hoidon tukeen Ylöjärvellä on saatavilla kuntalisä. Kuntalisä määräytyy varhaiskasvatustaluiden ja lapsen iän perusteella ja on tällä hetkellä suuruudeltaan 150–400 €/kk/lapsi.

Yksityisen hoidon tukea saa, kun lasta hoitaa yksityinen perhepäivähoitaja, yksityinen päiväkotit tai perhe on palkannut kotiin työntekijän.

Vuonna 2022 Ylöjärven kaupungin kustannukset lakisääteisestä kotihoidon tuesta olivat 1 333 071 € ja osittaisesta- ja joustavasta hoitorahasta 325 787 €.

Keskimäärin vuoden 2022 aikana kotihoidon tuen piirissä oli noin 360 lasta. Toukokuussa 2023 kotihoidontuen tuen piirissä oli 375 ylöjärveläistä lasta. Kotihoidon tuen kustannukset olivat toukokuussa 123 603,86€ ja osittaisen – ja joustavan hoitorahan määrä oli 34 221,13€.

Lakisääteiset kotihoidontuen kustannukset muodostuvat hoitorahasta, toisesta alle 3-vuotiaasta maksettavasta pienemmästä hoitorahasta, yli 3-vuotiaasta sisaruksesta maksettavasta korvauksesta ja tulosisästä hoitolisästä, nämä kustannukset ovat yhteensä vuositasolla noin 1 658 858€.

Valtakunnallista selvitystä

Kuntaliiton vuonna 2020 teettämän kyselyn mukaan kotihoidontuen kuntalisää maksavien kuntien määrä on hieman lisääntynyt. Kyselyn perusteella kotihoidon tuen kuntalisää vuonna 2020 maksoi 20,9 % kyselyyn vastanneista kunnista.

Keväällä 2022 Kuntaliitto selvitti Manner-Suomen käytänteitä kotihoidon tuen kuntalisän maksamiseen liittyen. Kotihoidon tuen kuntalisän maksaminen on suhteellisesti hieman muita yleisempää suurissa, yli 100 000 asukkaan kunnissa.

Suhteellisesti vähiten kuntalisää maksetaan 10 000–20 000 asukkaan kunnissa. Eniten kuntalisän maksamisen arvioitiin vaikuttavan lapsen aloittamiseen varhaiskasvatuksessa. Kuntalisää maksavista kunnista 30 prosenttia arvioi, että kuntalisän maksaminen vaikuttaa siten, että lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa hieman myöhemmin. Kuntaliitto toteaa selvityksessään, että pelkän kotihoidontuen ja sen kuntalisän vaikutusten arviointi varhaiskasvatustaluiden kysyntään on melko hankalaa. (Lahtinen & Svartsjö 2022)

Valtakunnallisesti on toteutettu laaja perhevapaa uudistus 1.8.2022. Uudistus vaikuttaa myös varhaiskasvatustaluiden käyttöön sekä lasten kotona hoitamiseen. Tavoitteena perhevapaa uudistuksella on ollut huoltajien tasa-arvon lisääminen. Oikeus kotihoidon tukeen alkaa heti vanhempainrahan jälkeen. Lapsi voi mennä kunnalliseen tai yksityiseen varhaiskasvatukseen sen kuun alusta, kun hän täyttää 9 kuukautta.

Vanhempain-rahaa voi käyttää haluaminaan jaksoina, eli lapsi voi vuorotella kotihoidossa ja varhaiskasvatuksessa, kunnes täyttää kaksi vuotta. Kunta joutuu säilyttämään lapselle myönnetyn varhaiskasvatuspaikan, jos perhevapaajakso kestää yhtäjaksoisesti enintään 13 viikkoa.

Perhevapaauudistus itsessään tulee jo muuttamaan nykyistä kotihoidontuen järjestelmää ja lisää osaltaan perheiden valinnanmahdollisuuksia. Kuntaliitto on arvioinut, että perhevapaauudistus tulee kasvattamaan kuntien kustannuksia.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksulakia (1503/2016) muutettiin 1.3.2023 siten, että asiakasmaksuja alennettiin korottamalla maksujen perusteena olevia tulo rajoja 33 prosenttia. Uudistuksen keskeisimpänä tavoitteena oli lisätä varhaiskasvatukseen osallistumisastetta ja osaltaan lisätä lasten yhdenvertaista mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatukseen.

Tampereen kaupunkiseutu

Tampereen kaupunkiseudun kunnilla ei ole kotihoidontuen kuntalisää käytössään ja kunnat ovat seudullisen tiekartan mukaisesti linjanneet yhdessä varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamisesta. Kaupunkiseudulla varhaiskasvatusikäisten lasten (1–5-vuotiaat) kokonaismäärä on ollut laskusuunnalla viime vuodet. Vastaavasti osallistumisaste varhaiskasvatukseen on ollut nouseva.

Kevään 2023 aikana kotihoidontuen kuntalisän selvitystyö on käynnistynyt Ylöjärven lisäksi ainakin Kangasalalla. Lempäälässä aloitetaan kotihoidontuen kuntalisän pilotti 1.8.2023.

Kesällä 2022 Lempäälässä toteutettiin kysely kunnan varhaiskasvatuspalveluja käyttäville perheille, Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy:n toimesta ja kotihoidontuen kuntalisän käyttöönotosta on laadittu erillinen Lempäälä-lisää koskeva suunnitelma.

Ylöjärvi

Ylöjärvellä tulevan toimintakauden (elokuu 2023) alun lasten varhaiskasvatuspaikat on nyt myönnetty ja tilanne on kohtuullinen. Kaikki asiakkaat eivät saaneet paikkaa hakemastaan päiväkodista. Päiväkodit ovat nyt poikkeuksellisen täynnä taajama-alueella. Varhaiskasvatuspaikkaa jonottaa tällä hetkellä syksyllä aloittavia lapsia ja sen lisäksi lapsia on odottamassa siirtoa lähipäiväkotiin.

Vuoden vaihteessa varhaiskasvatushakemusten määrä on suuri ja se on elokuun ohella suosituin aika aloittaa varhaiskasvatuksessa. Välillisesti kotihoidossa olevien lasten määrän lisääntyminen mahdollistaa yksittäisten varhaiskasvatuspaikkojen tarjoamisen kunnallisena lähipalveluna.

Varhaiskasvatuksen kustannusten näkökulmasta lapsia pitäisi Ylöjärvellä jäädä kotihoitoon samalta alueelta, samasta päiväkodista sekä samasta ryhmästä useampia, jotta selkeitä henkilöstö- ja tilavuokrasäästöjä saataisiin aikaan. Yhden työntekijän vähentäminen vaatisi laskennallisesti seitsemän lapsen vähentymistä yhdestä päiväkodista.

Alle 3-vuotiailla suhdeluku on 1:4. Kotihoidon lisääntyminen mahdollistaa pienemmät ryhmäkoot, tuen lasten kohdalla voidaan tuen muotona käyttää myös ryhmän pienentämistä.

Ylöjärvellä varhaiskasvatuksen avoin varhaiskasvatustoiminta on keskittynyt Vihriälään. Kotihoidon lisääntyessä yli 3-vuotiaiden osalta, oletettavasti avoimen varhaiskasvatustoiminnan kysyntä kasvaa. Avoin varhaiskasvatustoiminta ei ole kunnan lakisääteistä toimintaa.

Varhaiskasvatuksessa on määritelty henkilöstömitoituksen lisäksi tiloille tietyt neliömäärät. Ylöjärven alueella päiväkodit ovat pääsääntöisesti yli kolmen ryhmän yksiköitä, tällöin kotihoitoon jäävien lasten määrän osuus tulisi lähtökohtaisesti kohdentua tietylle alueelle ja olla riittävän suuri, jotta voisimme harkita koko yksikön tiloista luopumista. Mikäli kotihoitoon jäävät lapset sijoittuvat eri puolelle Ylöjärveä kustannusten vaikutus näkyisi ateriapalvelujen vähennyksenä.

Kotihoidontuen kuntalisän mahdollinen käyttöönotto vaikuttaa myös hallinnollisiin tehtäviin.

Alla olevassa taulukossa on arvioitu kustannusvaikutuksia, jos kotihoidontuen kuntalisää maksettaisiin vanhempainrahakauden päättymisestä, siihen saakka, kun lapsi täyttää kaksi vuotta.

Kotihoidon tuen kuntalisän arvioitu 0-2-vuotiaille 300€ / kk tai 400€ / kk ja 3-6-vuotiaille 100€ / kk.

Laskelma kotihoidossa olevien määrän kasvaessa			
	Nykytila	Kasvu 10 %	Kasvu 25 %
Lapsia kotihoidossa	375	412	469
joista 0-2 vuotiaita	301	331	376
joista 3-6 vuotiaita	74	81	93
Kustannus vuodessa			
Hoitoraha 2022	1 333 071 €	1 466 378 €	1 666 339 €
Hoitoraha 2023, arvio	1 483 236 €	1 631 560 €	1 854 045 €
Kuntalisä ehdotus:			
kuntalisä 300 €/kaikki	1 350 000 €	1 483 200 €	1 687 500 €
kuntalisä 400 €/kaikki	1 800 000 €	1 589 280 €	1 806 000 €
0-2v 300€	1 083 600 €	1 191 960 €	1 354 500 €
0-2 v 400€	1 444 800 €	1 589 280 €	1 806 000 €
3-6 v 100€	88 800 €	97 680 €	111 000 €

Lopullisiin kustannuksiin vaikuttaa kotihoitoon jäävien lasten määrä ja lisän keston pituus sekä se, miten määritellään ketkä kotihoidon tuen kuntalisään ovat oikeutettuja.

Tarkempi kustannusvertailu, säästöt palkkaus ym. kustannuksissa sekä tilojen rakentamis- ja vuokratkustannuksissa kotihoidon yleistyessä, vaatii erillisen analyysin tilastollisiin menetelmiin pohjautuen ja kyselyn toteuttamista Ylöjärven kaupungissa, jotta saamme tietoa, mitä toiveita ylöjärveläisillä perheillä on kotihoidon suhteen.

Oheismateriaali	- esitys kotihoidontuen kuntalisästä
Lisätiedot	Kirsi Lahtinen, p. 050 596 9081, kirsi.lahtinen@ylojarvi.fi
Esittelijä	Sivistysjohtaja
Päätösehdotus	Kasvatus- ja opetuslautakunta käy aloitteen vastaamiseen liittyvän lähetekeskustelun.
Päätös	<p>Kasvatus- ja opetuslautakunta kävi aloitteen vastaamiseen liittyvän lähetekeskustelun ja päätti jatkaa asian käsittelyä elokuun kokouksessa.</p> <p>----</p> <p>Leena Heinilä poistui kokouksesta tämän asian käsittelyn aikana klo 18.00.</p> <p>Kasvatus- ja opetuslautakunta piti kokoustaun tämän asian käsittelyn aikana klo 18.32-18.43.</p>
Kasvatus- ja opetuslautakunta 29.08.2023 § 100 101/12.07.00/2023	
Valmistelija	Varhaiskasvatuksen johtaja Kirsi Lahtinen
	<p>Mahdollisesta Ylöjärvi-lisästä päättäminen vaatii valmistelun perustaksi kattavan kohderyhmäkyselyn ja tähän liittyvän selvitystyön. Sen avulla saadaan muodostettua riittävän tarkka arvio Ylöjärvi-lisän nettokustannusvaikutuksista. Näitä vaikutuksia ovat muun muassa muutokset päivähoitopaikkojen kysyntään, säästöt henkilöstö- ja muissa kustannuksissa sekä tilojen rakentamis- ja vuokratkustannuksissa.</p> <p>Toisaalta kotihoidon lisääntyminen kasvattaa avoimen varhaiskasvatuksen tarvetta. Suuri kustannusvaikutus on sillä, mitä eri ehtoja Ylöjärvi-lisän saamiseksi perheille asetetaan. Olennaista on huomioida myös se, että osa pienistä lapsista olisi joka tapauksessa kotihoidossa. Nämä perheet saisivat luonnollisesti myös Ylöjärvi-lisän, mutta eivät vähennä hoitopaikkojen kokonaistarvetta.</p> <p>Selvitystyö on mahdollista käynnistää syksyn 2023 kuluessa. Arvio selvitystyön kestosta on 3 kk ja kustannusarvio 8 000 € + alv €.</p>
Lisätiedot	Kirsi Lahtinen, p. 050 596 9081, kirsi.lahtinen@ylojarvi.fi
Esittelijä	Sivistysjohtaja
Päätösehdotus	Kasvatus- ja opetuslautakunta päättää antaa vastauksensa aloitteeseen edellä olevan selosteosan mukaisena.
Päätös	Hyväksyttiin keskustelun jälkeen.